

Диана Иванова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Пловдив, България

In memoriam

ПРОФ. Д-Р ЙЕЖИ РУСЕК (9.10.1930–15.02.2015)

На 15 февруари 2015 г. българското и славянското езикознание понесе тежка загуба. Напусна ни завинаги големият учен и истински приятел на България проф. д-р Йежи Русек.

Проф. Йежи Русек е едно от ярките имена в съвременната славистика и българистика. Завършва специалност Славянска филология (профил българистика) в Ягелонския университет през 1955 г. Веднага след дипломирането си постъпва на работа като асистент в Катедрата по славянска филология, така че от 1950 г., годината, в която започва следването си, до края на живота си, той е свързан с Ягелонския университет – центъра на най-старата българистика. Талантлив ученик на големите имена в полската славистика Тадеуш Лер-Сплавински и Франтишек Славски, през целия си творчески път проф. Й. Русек утвърждава авторитета на Краковската езиковедска школа в славистиката. Още като студент показва забележителни качества за научноизследователска дейност.

През 1983 г. защитава хабилитационен труд (за степен „доктор на науките“), а длъжностите университетски професор и научен професор придобива съответно в годините 1989 и 1994. Неговият професионален път е свързан преди всичко с Ягелонския университет в Краков, където заема различни ръководни длъжности: зам.-декан и декан на Филологическия факултет (1969–1971, 1971–1978), зам.-директор на Института по славянска филология (1974–1981, 1991–1993), дългогодишен ръководител е на Катедрата по българска филология. Бил е декан и на Факултета по хуманитарни науки към Висшето училище за маркетингово управление и чужди езици в Катовице.

Повече от половин век от неговия професионален живот е отдаден на славистиката и на българистиката и тази всеотдайност проличава най-добре в резултатите от неговия изследователски и преподавателски труд. С вещина и задълбоченост той изследва различни аспекти на славянските езици и култури, вкл. южнославянските.

Въпреки широкопрофилните занимания на проф. Й. Русек в областта на славянската филология, усилията му са насочени главно към историческата лингвистика: история на славянските книжовни езици и славянската диалектология, като сред неговите проучвания основно място заема българският език.

Докторските дисертации и хабилитационните трудове на проф. Русек са изцяло върху проблеми, свързани с историята на българския книжовен език. През 1963 г. той защитава докторат, който през 1964 г. излиза като монография „Deklinacja i użycie przypadków w Tridzie Chłudowa. Studium nad rozwojem analitizmu w języku bułgarskim“. Wrocław. Този труд се счита от специалистите като един от най-значителните сред изследванията по история на българския език.

Проф. Й. Русек е автор на над 200 публикации, сред които са и книгите му „Studia z historii słownictwa bułgarskiego“. Wrocław, 1984 и „Dzieje nazw zawodów w języków słowiańskich“. Warszawa, 1996.

Многобройните му проучвания са посветени на проблеми на кирилometодиевистиката, на историята на славянските езици, на праславянския език; изследвал е редица старобългарски и среднобългарски паметници, въпроси от историята на новобългарския книжовен език, има редица статии, посветени на българските и на други славянски диалекти. Той проучва важни за палеославистиката въпроси и тук може да се отбележи изключителният му принос в изследването на книжовноезиковата традиция на славянската средновековна култура, като Триода, Паримейника, Патерика, Паренсиса, Пролога, Шестоднева на Йоан Екзарх и други.

В областта на българската историческа лексикология проф. Русек е общопризнат специалист. Това се дължи на огромните му познания върху старобългарския и среднобългарския език, на прецизния анализ на емпиричния материал, на отличните му качества на етимолог и не на последно място на филологическата му дарба, на умението му задълбочено да борави с езиковите факти, да ги анализира и обобщава. В това отношение може да се споменат десетките му статии върху историята и етимологията на старинни и редки български лексеми (Из старобългарската лексика. В: *Помагало по българска историческа лексикология*. София 1986, 123–142; Из историята на няколко български думи. Вж. цит. източник, 121–130).

Проф. Й. Русек е отличен познавач не само на езика на средновековните славянски и български паметници, но и на възрожденския и на съвременния български книжовен език (Хрулевата „поправка“ на Софрониевия Неделник. В: *Kształtowanie się nowobułgarskiego języka literackiego (do roku 1878)*. Wrocław–Warszawa–Kraków, 1990, 127–145; Лексиката на българския език като отражение на хиляда и триста годишното развитие на българския народ (В: *I международен конгрес по българистика*, 1981, София, 1983, 247–279; Формиране на лексиката на съвременния български език. В: *Международен конгрес по българистика*, 1985. Доклади 2. София 1987, 141–159).

Проф. Й. Русек е отличен познавач и на славянските диалекти в тяхното единство и многообразие. Изтънко познава и българските наречия и добре се ориентира в специфичните им регионални особености, защото през годините трупа знания не само от книгите, но и от общуването му с техните носители. Не без значение са и от многобройните му пътувания в различни български краища и сърдечните му лични и професионални контакти.

Върху диалектоложката проблематика той има редица изследвания: *Z innowacji leksykalnych południowosłowiańskich. (Sprawozdania z posiedzeń komisji naukowych Oddziału PAN w Krakowie*. Kraków, 1986, 98–99; Някои наблюдения върху умалителните имена в родопските говори. В: *Studia z językoznawstwa słowiańskiego*. Kraków, 1995, 159–165; Названия за ‘градинар’ в славянските езици с особен оглед на българския език. *Общност и многообразие на славянските езици*. София, 1997, 343–355; Названия за ‘крадец’ в славянските езици. *Диалектология и лингвистична география*. София, 1999, 159–172.

Видният учен оставя след себе си не само богато научно наследство – той е учител и наставник на поколения слависти, достойни продължители на неговото дело.

Проф. Йежи Русек беше блястящ организатор на научни прояви. Не можем да забравим неговия организационен талант и неизтощимата му енергия, благодарение на които са осъществени многобройни конференции и срещи, посветени на проблеми на славистична и българистична проблематика. По негова инициатива се поставя началото на международните сесии по въпросите на Патерика, организатор е на първата международна конференция по славянска химнография, на няколко конференции по проблеми на историята на новобългарския книжовен език. Изключителни са заслугите му за организирането на XII международен конгрес на славистите с домакин Ягелонския университет в Краков (1998).

Заемал е също и редица организационнонаучни позиции като член на Комитета по славистика към Полската академия на науките, член на Комисията по славянско езикознание към Полската академия на науките, член на Библей-

ската комисия и на Балканистичната комисия към Международния комитет на славистите и др.

Достоен продължител на славистичните традиции в Ягелонския университет, проф. Русек издига авторитета на съвременната краковска българистика. За заслуги в областта на науката и образованието той получава редица награди в Полша: двукратно е награждаван от полското Министерство на науката и висшето образование (1978, 1985); получава също наградите „Златен кръст за заслуги“, медал на Комисията за народното образование, Златна значка на гр. Краков.

За научните си приноси в областта на българистиката проф. Йежи Русек получава престижните български награди: орден „Кирил и Методий“, I степен; медал по случай 1300-годишнината на българската държава; лауреат на специалната награда „Евтимий Търновски“ на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ (1977), Почетна синя лента за развитието на българистиката. За изключителните си заслуги за развитието на полската българистика на два пъти е удостоен с най-високото научно звание „Почетен доктор“ на СУ „Св. Климент Охридски“ (1998) и на ПУ „Паисий Хилендарски“ (1999).

Проф. Йежи Русек ни завеща не само приносното си творчество в областта на българистиката и славистиката, но и високите си морални и професионални критерии в науката.

ПОСЛЕДНО СБОГОМ И ПОКЛОН ПРЕД СВЕТЛАТА
ПАМЕТ НА ГОЛЕМИЯ УЧЕН!

✉ Diana Ivanova
dpivanova@abv.bg

Публикувано: 25 април 2015